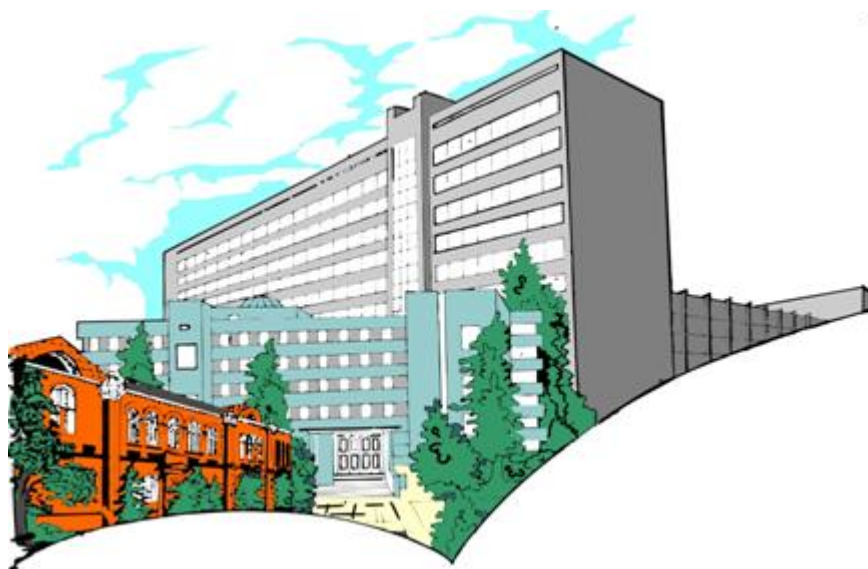


МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Затверджено
Вченою радою ХДУ
Протокол № 15 від 26.06.2017

Рембецька Ольга Віталіївна
Коваль Тетяна Леонтіївна



**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ АТЕСТАЦІЇ СТУДЕНТІВ
РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ «МАГІСТР»
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 061. ЖУРНАЛІСТИКА
ДЕННОЇ ТА ЗАОЧНОЇ ФОРМ НАВЧАННЯ**

**Херсон
2017**

Методичні рекомендації до проведення державної атестації студентів рівня вищої освіти «магістр» спеціальності 061. Журналістика денної та заочної форм навчання

Укладачі:

Рембецька Ольга Віталіївна – завідувач кафедри соціальних комунікацій, кандидат філологічних наук, доцент

Коваль Тетяна Леонтіївна – кандидат філологічних наук, доцент

Рецензенти:

Мартос Світлана Андріївна – заступник декана факультету філології та журналістики з навчальної роботи Херсонського державного університету, кандидат філологічних наук, доцент;

Корнєєв Віталій Михайлович – заступник директора Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка з навчально-виховної роботи, кандидат філологічних наук, доцент

Обговорено на засіданні кафедри соціальних комунікацій
Протокол № 9 від 10.05.2017 р.

Розглянуто на засіданні навчально-методичної ради факультету
філології та журналістики
Протокол № 7 від 08.06.2017 р.

Схвалено науково-методичною радою ХДУ
Протокол № 5 від 19.06.2017 р.

Рекомендовано до друку Вченою радою ХДУ
Протокол № 15 від 26.06.2017 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Вимоги до іспиту за фахом.....	5
ПРОГРАМА АТЕСТАЦІЇ З ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ.....	7
Список рекомендованої літератури	12
ПРОГРАМА АТЕСТАЦІЇ З ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ЖУРНАЛІСТИКИ.....	19
Список рекомендованої літератури	24
Критерії оцінювання відповідей студентів на державній атестації.....	29

ВСТУП

Атестація – процедура встановлення відповідності до вимог стандартів вищої освіти засвоєних здобувачами вищої освіти рівня та обсягу знань, умінь, інших компетентностей.

Під час атестації проводиться оцінювання рівня загально-професійних та спеціалізовано-професійних компетентностей випускників, передбачених відповідним рівнем національної рамки кваліфікацій, освітньо-професійними програмами підготовки фахівців.

Підсумкова (державна) атестація проходить у два етапи:

- перший етап – державний іспит за фахом, що складається з двох модулів: теорії та історії соціальних комунікацій; теорії та історії журналістики;
- другий етап – виконання та захист дипломної роботи (наукового дослідження, інформаційного продукту чи проекту).

Атестація здобувача вищої освіти Херсонського державного університету здійснюється державними атестаційними комісіями після завершення навчання з метою встановлення фактичної відповідності рівня освітньої (кваліфікаційної) підготовки вимогам кваліфікаційної характеристики.

Державна атестаційна комісія перевіряє науково-теоретичну та практичну підготовку випускників, вирішує питання про присвоєння їм відповідної кваліфікації, видання державного документа про освіту та кваліфікацію, опрацьовує пропозиції щодо поліпшення якості освітньо-професійної підготовки фахівців.

ВИМОГИ ДО ІСПИТУ ЗА ФАХОМ

Комплексний іспит за фахом передбачає виконання комплексу атестаційних завдань і є адекватною формою кваліфікаційних випробувань щодо об'єктивного визначення рівня якості освітньої і професійної підготовки випускників факультету філології та журналістики Херсонського державного університету рівня вищої освіти «магістр» за спеціальністю 061. Журналістика.

Засобами оцінювання рівня професійних знань, умінь та навичок магістра, ступеня сформованості його професійної компетенції є: теоретичні (питання, тести відкритого та/або закритого типу) та практичні ситуаційні комплексні завдання.

Формою іспиту за фахом можуть бути: письмова, усна (з використанням засобів аудіо- або відеофіксації), інтерактивна (з використанням засобів інформаційних технологій) або їх поєднання.

Програма та методика проведення іспиту за фахом (структура іспиту, послідовність і терміни проведення окремих частин іспиту, порядок та форма перевірки знань, критерії оцінювання тощо) розробляються випусковою кафедрою і схвалюються Вченою радою факультету.

Усі програми атестації здобувачів вищої освіти затверджуються ректором університету.

Програма атестації здобувачів вищої освіти містить:

- назву іспиту за фахом, спеціальність, рівень вищої освіти;
- перелік дисциплін навчального плану, що виносяться на атестацію;
- вимоги щодо рівня сформованості знань, умінь та навичок відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики;
- критерії оцінювання;
- форму проведення іспиту (усний, письмовий, тестовий, комбінований), структуру завдань тощо;
- перелік засобів, які можуть використовувати студенти на іспиті;

– короткий зміст навчального матеріалу, що виноситься на атестацію здобувачів вищої освіти;

– список рекомендованої літератури та інтернет-ресурсів.

Кафедра готує екзаменаційні матеріали (завдання, білети тощо), які відповідають програмі атестації здобувачів вищої освіти та прийнятій методиці його проведення, і подають на затвердження. Готовність екзаменаційних матеріалів перевіряє проректор, відповідальний за навчальну і методичну роботу.

Іспит за фахом проводиться за білетами, які містять два питання, що передбачені програмою.

Конкретна форма проведення іспиту за фахом, види засобів оцінювання якості підготовки фахівців рівня вищої освіти «магістр» спеціальності 061. Журналістика затверджується рішенням вченої ради Херсонського державного університету та регламентується відповідним стандартом освіти (ОПП).

Під час іспиту за фахом студент повинен продемонструвати знання та виявити вміння, що складають комплекс професійних компетенцій фахівця рівня вищої освіти «магістр» спеціальності 061. Журналістика, визначених стандартами.

Комплекс засобів оцінювання формується Херсонським державним університетом самостійно із обов'язковим дотриманням принципу кількісної та якісної репрезентативності та затверджується вченою радою університету в установленому порядку.

ПРОГРАМА АТЕСТАЦІЇ З ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Програма комплексної атестації здобувача вищої освіти повинна виявити рівень методологічної, теоретичної та професійної підготовки студентів, знання теорії та закономірностей розвитку комунікаційної системи суспільства, історії соціально-комунікаційних інститутів суспільства, етапів становлення соціально-комунікаційних структур, форм та процесів, історії важливих наукових відкриттів щодо знакових систем, інструментів, способів документалізації інформації.

Студент повинен розуміти розвиток соціально-комунікаційної культури суспільства, становлення та розвиток основних напрямів діяльності документально-інформаційних структур (бібліотек, бібліографічних служб, центрів науково-технічної інформації тощо), методологічні, методичні та організаційні засади функціонування документально-інформаційних структур у системі соціальних комунікацій, закономірності розвитку засобів трансляції концептуальної, фактологічної та методографічної інформації як складових соціальної комунікації, стратегію розвитку соціальних комунікацій, концепції трансформації комунікаційних систем, комунікаційні канали, комунікаційні відносини та інформаційну культуру суспільства, концепції соціальної інформації та знань у сучасній науці, інформаційну технологізацію суспільства, теорію, історію та методологію наукових дисциплін соціально-комунікаційного циклу, професіологічні та соціально-психологічні аспекти підготовки кадрів для сфери соціальних комунікацій, інформаційно-когнітивну динаміку суспільства.

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач:

- Здатність відрізнити соціальну комунікацію від інших видів комунікації;

- спроможність аналізувати особливості виникнення каналів розповсюдження соціальної інформації;
- здатність визначати цільові параметри соціальної комунікації, використовувати засоби і методи впливу на маси;
- здатність характеризувати основні моделі і технології соціальної комунікації;
- спроможність розмежовувати матеріальну й ідеальну (духовну) складову комунікації.

Програмні результати навчання:

- Знання структури та основних видів соціальних комунікацій, закономірностей розвитку соціальних комунікацій;
- уміння самостійно розрізняти особливості, типи і види комунікативних процесів, основні тенденції глобалізації соціальної комунікації у сучасному світі;
- знання історичних умов, соціокультурних факторів еволюції соціальних комунікацій;
- знання соціально-комунікаційних форм організації людської діяльності, сутності соціальної комунікації та основних соціальних інститутів.

РОЗДІЛ I. ІСТОРІЯ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Історія соціальних комунікацій та соціально-комунікаційних інститутів суспільства.

Поняття про комунікацію, соціальну комунікацію, масову комунікацію; поняття про соціальні інститути, соціально-комунікаційні форми організації людської діяльності, форми комунікації в історичні періоди розвитку людського суспільства.

Історичні умови, соціокультурні фактори еволюції соціальних комунікацій.

Виникнення каналів розповсюдження соціальної інформації. Комунікаційні канали як матеріальна складова системи соціальних комунікацій. Їх характеристика як засобу (лінії зв'язку) для передачі і сприйняття повідомлення в будь-якому вигляді (знаки, мова, коди, звуки, візуальні зразки) за допомогою матеріальних носіїв, технічних пристроїв.

Закономірності розвитку соціальних комунікацій. Становлення системи документальної комунікації: архіви, бібліотеки, музеї, бібліографічні служби, видавництва, книжкова торгівля, референтські служби, центри документації. Виникнення технічних каналів. Книгодрук. Фотографія. Звукозапис, телефон, телеграф, радіо, фототелеграф, телебачення, відео, комп'ютерний зв'язок, електронна пошта. Виникнення електронної комунікації.

Соціокультурні фактори еволюції соціальних комунікацій. Рушійні сили розвитку соціальних комунікацій. Поняття про інформаційно-комунікаційні революції в суспільстві. Етапи становлення соціальних комунікацій, виникнення мови, писемності, книгодрукування, електричні засоби – телефон, телеграф, персональний комп'ютер, електронні комунікаційні мережі, інтелектуальні інформаційні технології.

Електронна комунікація в глобальному суспільстві. Становлення глобального інформаційного середовища. Розвиток телекомунікаційної сфери: телебачення, Інтернет, мобільний зв'язок як основа прогресу інформатизації суспільства й основа еволюції соціальних комунікацій.

РОЗДІЛ II. ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Теорія та закономірності розвитку комунікаційної системи суспільства.

Загальне поняття соціальної комунікації як сукупності процесів і структур обігу інформації та знань у суспільстві, що забезпечують його існування й розвиток.

Соціальна комунікація як засіб організації діяльності на основі цілеспрямованої передачі та обміну інформацією і знаннями. Соціальна

комунікація як умова і характеристика існування соціуму. Соціальні функції комунікації. Матеріальна й ідеальна (духовна) складові комунікації. Моделі комунікації.

Принципи та функції комунікації. Комунікаційні технології. Глобалізаційні процеси в соціальній комунікації. Закономірності розвитку соціальної комунікації в сучасних умовах.

Теорія, історія та методологія наукових дисциплін соціально-комунікаційного циклу.

Парадигматика наукових досліджень. Визначення поняття «парадигма».

Глобальні світоглядні парадигми та їх критерії. Традиційна парадигматика наукових досліджень (Р. Декарт, І. Ньютон, Ф. Бекон). Сучасна парадигматика наукових досліджень (О. Тофлер, Кун). Міжнаукова інтеграція і створення нових наукових комплексів пізнання соціально-комунікаційних явищ та фактів.

Тенденції формування метатеоретичних основ соціально-комунікативного знання. Основні концепції та моделі соціально-комунікативного знання: культурологічна – Ю. Лотман; структурно-функціональна – А. В. Соколов; інформаційна – І. І. Юзвішин, А. Д. Урсул, Ю. А. Шрейдер; масмедійна – Л.Лассуел Маклюен, А. Моль; соціально-детермінічна – Д. Белл, О. Тофлер, Н.Луман.

Соціологія і масова комунікація: історичні умови та перспективи розвитку інформаційної галузі; соціологічні методи в масовій комунікації.

Структура соціально-комунікативного знання.

Комунікаційні імплікації у філософії: лінгвістичні – Дж. Мур, Дж. Остін, Л.Віттенштейн, Р. Карнан, У. Куайн; герменевтичні – Т. Гадамер, Г. Шпет, Є. Бетті, П. Рікер; епістемологічні – Т. Кун; комунікаційної дії – Ю. Хабермас.

Структурна лінгвістика – Фердінанд де Соссюр; семіотика – Пірс Чарльз, Марріс Чарльз; структурне літературознавство – А. Н. Веселовський,

А. А. Потебня, А. Ф. Лосєв; семіотика літератури та мистецтва – Ю. М. Лотман, М. М. Євреїнов. Паралінгвістика.

Соціально-психологічна (біхевіфізидіалоговий дискурс – К. Ясперс, М. Бахтін, М. Бубер). Символічний інтеракціоналізм (Дж. Г. Мід, Г. Бламер).

Джерела та теорії соціальної комунікації. Формування основних аспектів теорії комунікаційної взаємодії: мовні, соціальні, технічні, психологічні.

Формування системи соціально-комунікаційних наук. Структура соціально-комунікативного знання. Теоретичні та прикладні соціально-комунікативні знання. Внесок соціології масових комунікацій у пізнання явищ та факторів комунікаційного простору суспільства.

Поняття про факт, типологія фактів, механізми фактологічного аналізу.

Поняття про інформаційні потреби, соціальна значимість масової інформації, актуальність, точність та повнота як характеристики фактологічної інформації.

Концепції інформаційної діяльності, інформаційні моделі. Форми концептуальної інформації, закономірності її поширення.

Інформаційно-когнітивна динаміка суспільства в умовах масової комунікації як основного різновиду соціального спілкування.

Процеси інформаційного обміну. Масова комунікація і процеси соціалізації. Природа формування комунікативних потреб. Процеси масифікації як результат діяльності ЗМК.

Характеристика найважливіших функцій масової комунікації в умовах глобалізації. Динаміка суспільних інтересів, вплив ЗМК на формування актуальної суспільної проблематики.

Поняття мас у науці. Свідомість поведінка і настрої мас у контексті масової комунікації. Комунікаційний вплив на маси. Інформаційно-виробнича модель діяльності в масовій комунікації.

РОЗДІЛ III. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НАУКИ ПРО СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Соціально-комунікаційна система суспільства.

Інституалізація в соціально-комунікаційній сфері. Соціально-комунікаційна культура суспільства. Соціально-комунікаційна діяльність: структура, предмет, організація. Професіоналізація кадрів у системі соціальних комунікацій.

Розвиток журналістикознавства в системі наук про соціальні комунікації.

Журналістика як соціальний інститут. Визначення журналістики.

Журналістика, масова інформація і масова комунікація. Масова аудиторія журналістики. Масовоінформаційні відносини та масовоінформаційні технології. Журналістика і журналістикознавство. Стан і тенденції розвитку українського і світового журналістикознавства.

Актуальні проблеми соціальної комунікації в сучасній Україні.

Проблема кількісного аналізу соціальних комунікацій. Методи якісного аналізу комунікації. Поняття про моніторинг ЗМК.

Принципи досліджень в сфері соціальних комунікацій. Актуальні проблеми соціальної комунікації та їх дослідження.

Наукові напрямки дослідження соціальних комунікацій, критерії якісних досліджень соціальних комунікацій.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Бебик В.М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент: психологія, технології і техніка паблік рилейшнз. – К.: МАУП, 2005. – 440 с.
2. Бевзенко Л.Д. Социальная самоорганизация. Синергетическая парадигма: возможности социальных интерпретаций / Л. Д. Бевзенко. – К.: Ин-т социологии НАН Украины, 2002. – 437 с.

3. Белорус О.Г. и др. Глобальные трансформации и стратегии развития. Монография / Белорус О.Г., Лукьяненко Д.Г. и др. – К., 2000. – с. 424 с.
4. Гриценко О.М. Мас-медіа у відкритому інформаційному суспільстві й гуманістичні цінності / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2002. – 204 с.
5. Здоровега В.Й. Теорія і методика журналістської творчості: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Львів: ПАІС, 2004. – 268 с.
6. Зернецька О.В. Глобальний розвиток систем масової комунікації і міжнародні відносини. – К.: Освіта, 1999. – 351 с.
7. Іванов В.Ф. Аспекты массовой коммуникации: Часть I, II. Информация и коммуникация: Монография. – К.: ЦВП, 2009. – 190 с., 109 с.
8. Іванов В.Ф. Аспекты массовой коммуникации: Часть III. Теории и модели массовой коммуникации: Монография. – К.: ЦВП, 2009. – 330 с.
9. Різун В.В., Непийвода Н.Ф., Корнеєв В.С. Лінгвістика впливу: Монографія. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. – 148 с.
10. Різун В.В. Маси: Тексти лекцій. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2003. – 118 с.
11. Різун В.В. Методи наукових досліджень у журналістикознавстві: навчальний посібник / Різун В.В. Скотнікова Т.В. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. – 104 с.
12. Лалл Джеймс. Мас-медіа, комунікація, культура. Глобальний підхід. – К.: Вид-во «К.І.С», 2002. – 264 с.
13. Москаленко А.З. Масова комунікація: Підручник / А. З. Москаленко, Л. В. Губернський, В. Ф. Іванов В.А. Вергун. – К.: Либідь, 1997. – 216 с.
14. Москаленко А. З. Теорія журналістики: Підручник. – К.: «Експрес-об'ява», 1998. – 337 с.

15. Партико З.В. Теорія масової інформації: Конспект курсу лекцій. – К., 2004. – 200 с.
16. Почепцов Г.Г. Коммуникационные технологии. – М.: Рефл-бук; К.: Ваклер, 2001. – 348 с.
17. Почепцов Г.Г. Теория коммуникации. – М.: Рефл-бук; К.: Ваклер, 2003. – 652 с.
18. Соціальні комунікації: хрестоматія / уклад. В.О. Ільганаєва. – Х. : ХДАК., 2012. – 178 с.

Додаткова:

1. Адамьянц Т. З. Социальная коммуникация : Учеб. пособ. / Т. З. Адамьянц. – М. : ИС РАН, 2005. – 158 с.
2. Аналітика, експертиза, прогнозування: Монографія / Макаренко Є. А., Рижков М. М., Ожеван М. А. та ін. – К.: Наша культура і наука, 2003. – 614 с.
3. Афанасьев В. Г. Социальная информация / В. Г. Афанасьев. – М. : Наука, 1994. – 200 с.
4. Багерстам Э. Свобода прессы в демократическом обществе: Настольная книга по этике прессы. – Тарту, 1992. – 91 с.
5. Бакиров В.С. Коммуникативная природа пространственно-временных характеристик социума // Філософія людського спілкування. Філософія, психологія, соціальна комунікація. – № 2. – 2009. – С.10-14.
6. Бебик В. Держава і громадянське суспільство: партнерські комунікації в глобальному світі (за заг. ред. В.Бебика) / Бебик В., Бортніков В., Дегтерьова Л., Кудряченко А. – К.: Ін-т громадян. суп-ва, 2006. – 246 с.
7. Березин В.М. Массовая коммуникация: сущность, каналы действия. – М.: Рип-холдинг, 2003. – 174 с.
8. Брайант Дж., Томпсон С. Основы воздействия СМИ: Пер. с англ. – М.; СПб; К.: Узд. Дом «Вильямс», 2004. – 426 с.

9. Вороненкова Г.Ф. Путь длиною в пять столетий: от рукописного листка до информационного общества (национальное своеобразие средств массовой информации Германии). – М., 1999. – 640 с.
10. Ворошилов В.В. Теория и практика массовой информации. – Минск, Изд. Михайлова, 2006. – 496 с.
11. Гаркавенко С.С. Маркетинг. Підручник. – Київ: Лібра, 2002. – 705 с.
12. Гриценко О. Проблеми інформаційної інтеграції та становлення інформаційного суспільства // Вісник Львівського державного університету. Серія: Журналістика. – 2003. – Вип. 5/6. – С. 12-16.
13. Гриценко О.М. Мас-медіа у відкритому інформаційному суспільстві й гуманістичні цінності / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2002. – 204 с.
14. Зарецкая Е. Н. Риторика: Теория и практика речевой коммуникации. – М.: Дело, 1999. – 480 с.
15. Иванов В.Ф. Соціологія масової комунікації: Навчальний посібник. – К.: Центр вільної преси, 1999. – 212 с.
16. Ильганаева В.О. Библиотечна освіта: нова парадигма розвитку / В. О. Ильганаева. – К. : Ред. журналу «Библиотечный вісник», 1996. – С. 48–57.
17. Ильганаева В.А. Гармонизация культурной среды в условиях информатизации общества / В. А. Ильганаева. – Х. : ХГАК, 1999. – 36 с.
18. Канетті Еліас. Маса і влада. – К.: Видавничий дім «Альтернативи», 2001. – 416 с.
19. Каныгин Ю.М. Введение в социальную когнитологию / Ю. М. Каныгин, Ю. И. Яковенко. – К. : Наук. думка, 1992. – 108 с.
20. Каныгин Ю.М. Основы когнитивного обществознания (Информационная теория социальных систем) / Ю. М. Каныгин. – К.: Укр. акад. информатики, 1993. – 236 с.

21. Коган В.З. Теория информационного взаимодействия. Философско-социологические очерки/ В. З. Коган. – Новосибирск: Изд-во ун-та, 1992. – 319 с.
22. Корнєв М.Н., Фомічова В.М. Психологія масової поведінки / Ін-т післядипломної освіти Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. – К., 2000. – 124 с.
23. Ольшанский Д.В. Психология масс. – СПб: Питер, 2001. – 368 с.
24. Репкова Т. Новое время: как создать профессиональную газету в демократическом обществе. – К.: IREX ПроМедиа/Украина, 2002. – 468 с.
25. Романюк Б.В. Виявлення та розслідування злочинів, що вчиняються у сфері інформаційних технологій / Б. В. Романюк, В. Д. Гавловський, М. В. Гупалюк, В. М. Бутузов: наук.-практ. посібник. – К.: Видавець ПАЛИВОДА А.В., 2004. – 143 с.
26. Соколов А.В. Социальные коммуникации: учебно-метод. пособие / А.В.Соколов. – М.: ИПО «Профиздат». – 2001. – 222 с.
27. Соколов А.В. Социальные коммуникации. Ч. II. / А.В. Соколов. – М., 2003. – 356 с.
28. Соколов А.В. Общая теория социальной коммуникации / А.В.Соколов. – СПб. : Изд-во Михайлова, 2002. – 459 с.
29. Стратегія і тактика комунікацій із громадськістю для організацій третього сектора: Методичний посібник / За ред. В. Г. Королька. – К.: 2003. – 216 с.
30. Фінклер Ю.Е. Мас-медіа та влада: технологія взаємін. – Л.: Аз-Арт, 2003. – 212 с.
31. Чекмишев О.В. Основи професіональної комунікації. Теорія і практика новинної журналістики: Підручник-практикум. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2004. – 130 с.
32. Чічановський А.А. Новина в журналістиці. – К.: Грамота, 2003. – 48 с.

33. Шарков Ф.И. Основы теории коммуникации: Учебник. – М.: Издательский Дом «Социальные отношения», изд-во «Перспектива», 2002. – 246 с.

34. Шкляр В.І. Мас-медіа і виклики нового століття. – К.: Грамота, 2003. – 48 с.

35. Юзвішин І.Й. Інформаціологія або закономірності інформаційних процесів та технологій в мікро- та макросвітах Всесвіту / І. Й. Юзвішин; пер. з рос. С. І. Зайцева. – 4-е вид., випр. – Луганськ, 1999. – 203 с.

Електронні ресурси:

1. Дзялошинский И.М. Коммуникационные процессы в обществе: институты и субъекты. Монография / И.М. Дзялошинский. – М.: Издательство АПК и ППРО, 2012. – 592 с. – Режим доступа: <https://www.hse.ru/data/2014/03/25/1318941653/2014.pdf>. – Назва з екрану.

2. Житарюк М.Г. Соціокультурна модель журналістики: традиції і новаторство. – Львів, 2008. – С.139-196; Див. також електронний ресурс. – Режим доступу: http://zmmi.ucoz.ru/_ld/0/33_monograf_a5_cd.pdf. – Назва з екрану.

3. Галузь науки 27 – Соціальні комунікації: Паспорти спеціальностей. – Режим доступу: // http://www.journ.univ.kiev.ua/nauka/naukova_stor/Pasport_SK_VAK.pdf. – Назва з екрану.

4. Городяненко В.Г. Соціологія: підручник – К.: Академія, 2008. – 544 с. Режим доступу: <http://readbookz.com/book/195/7391.html>. – Назва з екрану.

5. Ільганаєва В. Інституалізація соціально-комунікаційної сфери суспільства / В. Ільганаєва // Освіта регіону: Політологія. Психологія. Комунікації. – 2008. – №1–2. – С. 148–153. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/or/2008_1_2.pdf. – Назва з екрану.

6. Різун В. В. До питання про соціальнокомунікаційні наукові проблеми і про наукові проблеми взагалі / В. В. Різун // Актуальні дослідження українських наукових шкіл у галузі соціальних комунікацій :

матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції [наук. ред. В. Різун; упоряд. Т. Скотникова]. – К. : Інститут журналістики, 2013. – С. 8–25. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://journalib.univ.kiev.ua/Articles/Zbirnyk_tez_2013.pdf. – Назва з екрану.

7. Різун В. Начерки до методології досліджень соціальних комунікацій (наукова стаття, оприлюднено 12 лютого 2011 року) / В. Різун [Наукова сторінка професора Володимира Різун] // Інститут журналістики : [сайт] – Електронні дані. – Київ, 2011. – Режим доступу: http://journalib.univ.kiev.ua/Nacherky_do_metodologiyi.pdf. – Назва з екрану.

8. Хилько М. М. Методологічні основи дослідження журналістикознавства / М. М. Хилько // Філософські проблеми гуманітарних наук : Збірка наукових праць. – К., 2009. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11400.html>. – Назва з екрану.

9. Хилько М. М. Теоретичні та емпіричні методи дослідження у журналістикознавстві / М. М. Хилько // Гілея: Науковий вісник : Зб. наук. праць / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Вип. 28. – К., 2009. – С. 450–456. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2009_28/Gileya28/P11.pdf. – Назва з екрану.

10. Холод. О. Соціальний інжиніринг і соціальні комунікації: порівняльний аналіз // Український інформаційний простір, число 3. – К., 2004. – Режим доступу: http://ijimv.knukim.edu.ua/zbirnyk/3_1/29-Kholod.pdf. – Назва з екрану.

11. Шиллер Г. Манипуляторы сознанием. – М., 1980. – 324 с. – Режим доступу: http://propagandahistory.ru/books/Gerbert-SHiller-_Manipulyatory-soznaniem. – Назва з екрану.

12. Guzhonak Dmitry. Новейший этап исследований МК: ведущие американские школы. Лекция 3: презентация // Социология массовой коммуникации. – Электронный ресурс. – Режим доступа: http://prezi.com/lmb_f8gxxnks/presentation. – Назва з екрану.

ПРОГРАМА АТЕСТАЦІЇ З ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Атестація здобувача вищої освіти повинна виявити рівень методологічної, теоретичної та професійної підготовки студентів, знання теорії, методологічних засад та міждисциплінарних досліджень журналістики; місце журналістських творів в системі соціальної інформації, міжкультурної комунікації і комунікативістики; роль журналістики в глобальних інформаційно-комунікаційних процесах; виявити знання про систему науки про українське журналістикознавство, шлях його розвитку в період з кінця XIX століття і до сьогодення, процеси формування історико-журналістського і теоретико-журналістського напрямків, а також наукові здобутки українських журналістикознавців.

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач:

- на основі вивчення фактологічного матеріалу, основних публікацій про журналістику, публіцистику характеризувати процес зародження і розвитку українських журналістикознавчих досліджень;
- визначати головні періоди розвитку наукової думки про журналістику;
- охарактеризувати найвизначніші досягнення окремих учених-журналістикознавців і творчих колективів в цілому;
- робити порівняльний аналіз теоретичних робіт українських і діаспорних дослідників;

Програмні результати навчання:

- знання визначень таких понять, як журналістикознавство, історія, філософія і методологія журналістикознавства;
- знання класифікації наукових досліджень українських істориків і теоретиків журналістики;
- знання про основні наукові праці українських вчених з історії та теорії ЗМІ (наукові статті, кандидатські, докторські дисертації, навчальні

посібники, підручники, монографії, брошури, курси лекцій з історії, теорії, практики журналістики);

– знання про основні періоди розвитку журналістикознавчих досліджень в Україні, їхні характерні ознаки й отримані наукові здобутки.

РОЗДІЛ І. ЖУРНАЛІСТИКА ЯК СУСПІЛЬНЕ ЯВИЩЕ

Журналістикознавство в системі наук про соціальні комунікації.

Концепції розвитку української науки про журналістику.

Журналістикознавство як форма пізнання й сфера творчої діяльності.

Закономірності й тенденції розвитку українського журналістикознавства.

Внутрішньонаукова логіка розвитку українського журналістикознавства.

Еволюція наукової картини в українському журналістикознавстві.

Сучасні теорії журналістики. Поняттєво-термінологічний апарат українського журналістикознавства. Проблеми термінотворення.

Основні здобутки завершальної фази підготовчого етапу формування української наукової школи журналістикознавства та теорії масової комунікації. Завдання української наукової школи журналістикознавства на сучасному етапі.

Система навчальних закладів у галузі інформаційної індустрії України.

Зародження журналістської освіти в Україні. Виникнення нагальної потреби у відповідній науковій та навчальній літературі у зв'язку зі створенням факультетів журналістики. Розвиток факультетів журналістики у Київському і Львівському університетах. Підготовка журналістських кадрів в Україні в радянський період.

Науково-педагогічні кадри. Роль практиків-педагогів у підготовці журналістських кадрів і розвитку науки про журналістику. Освітні моделі журналіста. Навчальні плани й методичне забезпечення з журналістики.

Створення нових навчальних закладів із підготовки журналістів у період незалежності України.

Українське журналістикознавство у дослідженнях.

Зміст і структура журналістикознавчих досліджень. Поняття про предмет, об'єкт дослідження. Мета і завдання дослідника. Історіографія питання. Гіпотеза й об'єкт дослідження. Наукові факти і їх представлення у роботі. Наукова аргументація й тези.

Джерелознавча база історії науки про журналістику: історія науки в персоналіях; наукові джерела; літературні та архівні джерела; мемуарна література.

Основні напрямки й питання перспективних досліджень в українському журналістикознавстві.

Актуальні питання української науки про журналістику сьогодні. Традиції в журналістикознавстві. Пріоритети української науки про журналістику. Зв'язок науки про журналістику з журналістською практикою.

Сучасний етап у розвитку українського журналістикознавства, що характеризується відкриттям нових напрямків наукових досліджень: теорія соціальних комунікацій, журналістська деонтологія, новітні медіа та онлайн журналістика, основи герменевтики, сучасна теорія і практика телебачення і радіомовлення, мультимедійні журналістські проекти, конфліктологія, менеджмент ЗМІ, міжнародна журналістика в контексті міжнародних відносин і геополітики, міжнародні медіасистеми, рекламна діяльність, теорія і практика Паблік Рілейшнз тощо.

Діяльність першого в Україні спеціалізованого закладу з вивчення історії журналістики – Науково-дослідний центр (НДЦ) періодики Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України.

РОЗДІЛ II. ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО ЖУРНАЛІСТИКОЗНАВСТВА

Історіографія українського журналістикознавства.

Історія питання. Розгляд наукових робіт, в яких досліджується розвиток української науки про журналістику, аналізуються журналістикознавчі

розробки. Бібліографічні покажчики українських журналістикознавчих праць.

Умови розвитку журналістикознавчого процесу в Україні. Наукова цінність перших досліджень про пресу. Наукові дискусії, присвячені різним питанням історії, теорії та практики ЗМІ.

Зародження журналістикознавчих досліджень в Україні.

Суспільно-політичні умови зародження і розвитку науки про журналістику. Журналістикознавчі погляди Івана Франка: теоретичні засади розвитку преси, створення концепції історії української журналістики.

Питання теорії журналістики у працях науковців на початку ХХ століття. Внесок у розвиток вітчизняного журналістикознавства М.Грушевського та С. Єфремова. Розвиток історії української преси у працях науковців із кінця ХІХ ст. – до 30-х років ХХ ст. (О. Маковей, І. Кревецький, В. Ігнатієнко, В. Щурат, Б. Грінченка та ін.). Діяльність Українського наукового інституту книгознавства.

Завершення першого періоду становлення пресознавства як самостійної наукової галузі.

Формування історико-журналістського напрямку досліджень у радянський період.

Процес диференціації науки про журналістику (виокремлення історико-журналістського і теоретичного комплексів дослідження).

Вироблення наукової періодизації історії української преси М. Жовтобрюхом.

Дослідження української преси дожовтневого періоду. Вивчення партійно-радянської преси України. Замовчування в радянські часи діяльності редакторів, публіцистів із народовського чи москвофільського таборів, що діяли в Західній Україні, виключення з історичного процесу тих періодичних видань, якими керували люди з націоналістичними поглядами.

Питання методології і конкретно-наукового методу в історико-журналістських дослідженнях.

Узагальнення практики української журналістики, формування її теорії.

Основні напрямки пошуків українських теоретиків радянського періоду. Розробка навчального курсу з теорії і практики журналістської творчості. Визначення поняття журналістики, її функцій та принципів, системи жанрів. Визначення основ журналістської майстерності.

Дослідження з теорії публіцистики. Визначення поняття публіцистики, з'ясування її об'єкта, предмета, суспільних функцій, методу, а також змісту і форми публіцистичного твору.

Українські журналістикознавці та їхня роль у формуванні й створенні наукової школи журналістикознавства і теорії масової комунікації.

М. Шестопал, В. Рубан, Ю. Лазебник, Д. Прилюк, В. Здоровега, А. Москаленко, М. Нечиталюк та їхні основні наукові праці.

Ознаки нового періоду у розвитку журналістикознавства: повне позбавлення партійного догматизму, антиісторизму, переоцінка наукового доробку істориків і теоретиків преси з позицій нового часу, з врахуванням національно-демократичних принципів розвитку суспільства і науки.

Дослідницькі роботи В. Різуна, В. Іванова, Н. Сидоренко, Б. Чернякова, О. Пономарева, Н. Шумарової, Т. Приступенко, К. Серажим, О. Мелешенка, А. Бойко, М. Василенка, І. Мелеги, А. Мамалиги та ін.

Яскраві представники львівської школи в українському журналістикознавстві: М. Присяжний, В. Лизанчук, Б. Потятиник, С. Кость, О. Сербенська та ін.

Дослідження з історії, теорії і практики української журналістики, які ведуться представниками Харківського, Дніпропетровського, Східноукраїнського, Донецького національних університетів.

Журналістикознавчі дослідження українських учених у діаспорі.

Емігрантський період у розвитку українського журналістикознавства. Діаспорні дослідження історії української преси і теорії журналістики.

Значення цих робіт: трактування в них української преси у дусі демократичних традицій і надання належної ролі журналістики у національно-визвольній боротьбі.

Варіанти періодизації історико-журналістського процесу в Україні, запропоновані А. Животком та Ю. Тернопільським.

Загальна характеристика колективної праці О.-І. Бочковського та С. Сірополка «Українська журналістика на тлі доби: (Історія, демократичний досвід, нові завдання)».

Періодизація розвитку журналістикознавчих досліджень в Україні.

Особливості розвитку журналістикознавства в контексті розвитку науки в Україні. Етапи розвитку української журналістикознавчої школи. Наукові течії. Українське журналістикознавство в радянський період і на сучасному етапі: порівняльна характеристика.

Періодизація наукових досліджень у галузі журналістикознавства. Хронологічно-тематичний і проблемно-регіональний принципи цієї періодизації.

Українська (київська) школа журналістикознавства і теорії масової комунікації на сучасному етапі.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Різун В.В. Нарис з історії та теорії українського журналістикознавства: Монографія / В.В. Різун, Т.А. Трачук. – К., 2005. – 232 с.
2. Михайлин І. Л. Нарис з історіографії історії української журналістики: методологічні уроки Івана Франка / І. Л. Михайлин // Українська періодика: історія і сучасність. Львів, 2002. – С. 30-36.
3. Романюк М.М. Українське пресознавство на порозі ХХІ століття / М.М. Романюк. – Львів, 2000. – 110 с.
4. Українське журналістикознавство. Дисертаційні дослідження, 1982-2000 рр.: Бібліографічний покажчик / Укладач Б. І. Черняков. – К., 2000.

5. Різун В.В. Методи наукових досліджень у журналістикознавстві: Навчальний посібник / В.В. Різун, Т.В. Скотникова. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». – 2005. – 104 с.

Додаткова:

1. Григораш Д. С. Журналістика у термінах і виразах. – Львів, 1974. – 293с.

2. Здоровега В.Й. Теорія і методика журналістської творчості: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Львів: ПАІС, 2004. – 268с.

3. Дмитрук В.Т. Іван Франко – історик української демократичної журналістики // Іван Франко: Статті і матеріали / В. Т.Дмитрук. – Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1960. – Зб. 7. – С. 174–209.

4. Журналістикознавчі публікації у серіальних виданнях Київського університету імені Тараса Шевченка 1958–1998: Бібліографічний покажчик / Київ. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т журналістики; Укладач Б. І. Черняков. – К., 1999. – 32 с.

5. Коновець О. Ф. Просвітницький рух в Україні (XIX – перша третина XX ст.) / О.Ф. Коновець. – К.: Хрещатик, 1992. – 120 с.

6. Курганський І. П. Майстерність Франка – публіциста / І.П. Курганський. – Львів: Вища школа, 1974. – 148 с.

7. Михайлин І. Л. Нарис з історіографії історії української журналістики: Методологічні уроки Івана Франка / І.Л. Михайлин // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повід. сьомої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 17–18 трав. 2002 р. – Львів, 2002. – С. 30–36.

8. Михайлин І.Л. Основи журналістики: Підручник. Вид. 3-є доп. і поліпш. – К.: ЦУЛ, 2002. – 284с.

9. Нечиталюк М. Ф. Зачинатель теорії публіцистики. Деякі питання теорії публіцистики в інтерпретації Івана Франка / М. Ф. Нечиталюк // Збірник праць кафедри української преси. – Львів: ЛНУ ім. Ів. Франка, 2000. – Вип. 3. – С. 211–219.

10. Нечиталюк М. Ф. Методологічні засади історико-журналістської науки / М.Ф. Нечиталюк // Українська преса. Хрестоматія. Том I. Преса Східної України 60-х років XIX ст. / За ред. д-ра філол. наук, проф. М. Ф. Нечиталюка. – Львів, 1999. – С. 8–17.

11. Нечиталюк М. Ф. Методологічні проблеми історико-журналістських досліджень / М.Ф. Нечиталюк // Українська періодика: історія і сучасність: Тези доп. і повід. Всеукр. наук.-теорет. конф. 9–10 груд. 1993 р. – Львів, 1993. – С. 17–22.

12. Нечиталюк М. Ф. Оружием публициста: Вопросы теории, проблематики, идеологической функции, мастерства публицистики Ивана Франко / М.Ф. Нечиталюк. – Львов: Вища школа. Изд-во при Льв. ун-те, 1981. – 232 с.

13. Романюк М. М. Історія української преси: Проблеми періодизації / М. Романюк // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. – Львів, 1994. – Вип. 1. – С. 6–13.

14. Різун В.В. Основи журналістики у відповідях та заувагах / Київський нац. університет ім. Тараса Шевченка. – К., 2004. – 80с.

15. Різун В.В. Про стан нашої науки та вимоги до написання дисертацій // Наукові записки Інституту журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка. – 2003. – № 10. – С. 7–13.

16. Різун В. В. Журналістська освіта та наука в контексті нових змін в освітній і науковій галузях // Українська журналістика: умови формування та перспективи розвитку: зб. наук. праць. – Черкаси, 2007. – № 2. – С. 12–17.

17. Різун В. В. Ідея журналістської освіти в контексті дискурсу про університет / Володимир Різун. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. – 32 с.

18. Різун В. В. Методи наукових досліджень у журналістикознавстві: навч. посіб. / В. В. Різун, Т. В. Скотникова. – 2-ге вид., перероб. і доповн. – К.: Преса України, 2008. – 144 с.

19. Сербенська О. А. Мовна діяльність журналіста: Методологічні засади Івана Франка / О.А. Сербенська // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повід. восьмої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 24–26 жовт. 2003 р. – Львів, 2003. – С. 33–37.

20. Українське журналістикознавство в працях науковців Інституту журналістики Київського університету імені Тараса Шевченка, 1993 – 1998: Вибрана бібліографія / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т журналістики; Уклад. В. Ф. Іванов, Б. І. Черняков. – К.: Центр вільної преси, 1998. – 24 с.

Електронні ресурси:

1. Деркач Л.М. Стан і перспективи розвитку української журналістської освіти. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/7/78.pdf>. – Назва з екрану.

2. Трачук Т.А. Розвиток журналістикознавчих досліджень в Україні протягом 30–80-х років ХХ століття. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1616>. – Назва з екрану.

3. Трачук Т.А. До витоків української науки про журналістику. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1195>. – Назва з екрану.

4. Михайлин І. Л. Методологічні проблеми історії української журналістики. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1290>. – Назва з екрану.

5. Різун В. В. Журналістська освіта в Україні. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1096>. – Назва з екрану.

6. Різун В.В. Ідея журналістської освіти в контексті дискурсу про університет. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/Articles/ideya.pdf>. – Назва з екрану.

7. Рудик М.С. Володимир Здоровега та українське журналістикознавство. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2330>. – Назва з екрану.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ СТУДЕНТІВ НА ДЕРЖАВНІЙ АТЕСТАЦІЇ

Критерії оцінювання відповідей

Оцінка **ВІДМІННО А (100-90 б.)** ставиться, коли студент повністю засвоїв теоретичний матеріал, логічно і послідовно викладає його, пов'язуючи з суміжними темами, бачить міжпредметні зв'язки, наводить приклади і коментує їх, порівнює з фактами. Обов'язковим є ознайомлення з додатковою літературою, опрацювання її та використання при висвітленні питання. Студент робить самостійні висновки, висловлює гіпотези, дискутує, аргументує, посилаючись на першоджерела. Відповідь засвідчує вільне володіння науковою термінологією.

Студент демонструє високу культуру фахового мовлення, яка виявляється в точності, логічності, послідовності викладу та в багатстві і різноманітності використаних мовних одиниць.

Оцінка **ДОБРЕ В (89-82 б.)** виставляється за умови, коли студент засвоїв теоретичний матеріал, вільно викладає його. Наводить доцільні приклади. Але в нього є незначні (1-2) неточності з усвідомленням системних зв'язків чи коментарем журналістських явищ.

Не завжди дотримується логіки викладу, хоч вільно орієнтується у матеріалі, але інколи припускається одиничних помилок. Коментує всі журналістські процеси, хоч деякі – після нагадування. Додаткову літературу знає, але не вводить посилання на неї в контекст відповіді.

Студент демонструє високу культуру мовлення. Відповідає чітко й виразно, послідовно викладає матеріал, але не завжди використовує можливі засоби урізноманітнення мовлення.

Оцінка **ДОБРЕ С (81-74 б.)** студент одержує за добре знання матеріалу, яке виявляється у зв'язній, але неповній відповіді у несуттєвих

позиціях. Наводяться доречні приклади. Але відсутні посилання на додаткову літературу, є помилки чи неточності (1-2) у вживанні термінів.

Студент вільно викладає матеріал зазначених дисциплін, дотримуючись усіх вимог. Відповідь може бути неточною в якомусь одному фрагменті, може порушуватись логіка й послідовність викладу, але при цьому не порушується його цілісність.

Оцінка **ЗАДОВІЛЬНО Д (73-64 б.)** ставиться студенту, який засвоїв матеріал на рівні переказування, відтворює вивчене не завжди логічно і послідовно, але не губиться при необхідності навести приклад. Він може коментувати найважливіші журналістські процеси, проте детального аналізу та пояснення не може дати. Студент робить помилки (3-4), неточності у вживанні журналістських термінів.

Культура мовлення достатня: студент говорить літературною мовою, але порушує норми наголошування, одинично – фонетико-орфоепічні та лексичні. Послідовність викладу і його логіка можуть порушуватися; мовлення не вражає багатством і різноманітністю форм.

Оцінка **ЗАДОВІЛЬНО Е (63-60 б.)** свідчить про засвоєння матеріалу на рівні невпевненого переказування з порушенням логіки викладу і точності у вживанні термінів. Але студент здатен відтворити теоретичне питання на рівні короткої зв'язної відповіді з одиничними прикладами. Має уявлення про розвиток журналістики, розбирається в основних журналістських термінах, однак не може їх пояснити, не може дати їм детальний аналіз.

Мовлення літературне, але можуть траплятися помилки в наголошуванні слів, у виборі форми, на стилістичному рівні – перехід з науково-навчального підстилю на розмовний тощо.

Оцінка **НЕЗАДОВІЛЬНО F, FX (59-1 б.)** свідчить про епізодичні знання з курсів, які не дають цілісного уявлення про рівень підготовки студента. Він не може дати зв'язну відповідь на питання, сплутує різні журналістські факти, слабо орієнтується в термінології. Не може охарактеризувати розвиток сучасних ЗМІ країн світу, плутає жанри

журналістських творів, не може охарактеризувати побудову журналістського твору. Мовлення не відповідає літературним нормам.